

בטחון וצבא

בסיום מחזור קצינים צעירים

מדינת-ישראל הצעירה ואתה צבא-הגנה לישראל הועמדו על פרשת-דרכים — בין מלחמה ושלום. ממשלת ישראל עושה זה מזמן מאמצים מתמידים ומכוונים לשים קץ למלחמה שנכפתה עלינו על-ידי אויבינו, ולהביא לידי יחסי-שלום של כבוד ויציבות עם שכנינו הערבים. מאמצים אלה נשאו פרי במידה ידועה. הגענו לידי הסכמי שביתת-נשק עם שלוש ממדינות ערב: מצרים, לבנון ועבר-הירדן. עיראק ברחה, לפי שעה, משדה-המערכה — ונתחמקה על-ידי כך גם ממלחמה וגם משלום. סוריה עדיין מתעקשת ומסרבת לקבל את הבסיס היחיד שעליו יפון הסכם שביתת נשק: נסיגה מלאה אל מעבר לגבולנו הבינלאומי במזרח הגליל. אם דבר זה יתמלא, תיחתם שביתת-הנשק גם בינינו ובין סוריה.

אפס, משביתת-נשק ועד לחתימת שלום המרחק איננו קטן, ואין להתעלם מהקשיים המרובים הכרוכים בכריתת שלום עם מדינות-ערב. אף המדינאים הערבים הרוצים בשלום — ויש גם כאלה — לא על נקלה יתגברו על הקשיים הפנימיים שהם גרמו לעצמם בתעמולת-הכזב לפני המלחמה ובשעתה, ובהתפארות-השוא שבאה לחפות על כשלונותיהם הצבאיים והמדיניים. ברוב מדינות-ערב אין משטר יציב, ואף באחת מהן אין משטר דימוקרטי. והנרגנות המתמדת של שואפי-משרה ורודפי-בצע יריבים והשפעות חיצוניות, מכבידות על הנהלת מדיניות חיצונית נבונה ומכוונת בארצות אלו.

אולם נניח שמאמצי השלום שלנו ישאו פרי, ורוב מדינות-ערב או אף כולן יכרתו אתנו בריתות שלום וידידות. גם אז עלינו להיזהר מאשליה מסוכנת, כי השלום יקיים את בטחונו. גם לאחר שיפתב ויחתם השלום בינינו ובין כל שכנינו, והחתימה תקוים ותאושר בגושפנקה של אר"ם — יעמוד הבטחון בראש דאגותינו, כל עוד המשטר הבינלאומי בעולם מניח

מקום ואפשרות של מלחמה בין עם לעם. אין, אולי, עוד עם בעולם שהסתירה בין שאיפתו הנאמנה לשלום ובין חוסר-בטחונו היא כה חריפה כעם ישראל. עובדות גיאוגרפיות, פוליטיות והיסטוריות שאין מהן מנוס — עושות את מדינת-ישראל מטרה נוחה להתקפות שכניה. ארצנו תקועה בתוך שטח ענקי באסיה ובאפריקה — מהרי הטברוס ועד האוקינוס ההודי, וממזרח ים-התיכון ועד האוקינוס האטלנטי — המיושב כולו עמים מוסלמים דוברי-ערבית. חלק מעמים אלה עודנו כפוף לשלטון אימפריאלי — בריטי וצרפתי. חלקו — עומד, להלכה בכל אופן, ברשות עצמו. ואם-כי זיקתנו וקשרינו לארץ-ישראל קדמו לכיבוש הערבי — הרי הערבים רואים אותנו כזרים. אנו מועטים והם רבים. מדרך הטבע האנושי הוא, שהמרובים שואפים להשתלט על המועטים, והערבים אינם רוצים לשכוח את ההיסטוריה המכאיבה של השנה האחרונה. בכל רדיו ערבי — ברמאללה, דמשק, בגדד ושאר המרכזים הערביים, מטיפים הקריינים למלחמת-נקם בישראל. המסיתים מזכירים את התנגשות העולם הערבי והמוסלמי עם נוסעי-הצלב בארץ זו — ומלמדים גזירה-שווה מהכרעת שלטון הפרנקים במאה השלוש-עשרה, ואומרים: השנה לא הצלחנו להכריע את ישראל — נעשה זאת בעוד עשר או חמישים שנה. אנו יודעים כי להשוואה זו עם נושאי-הצלב אין כל שחר. ההרפתקנים הנוצרים מימי-הביניים לא היה להם שום קשר ממשי עם הארץ הזאת ואף לא ביניהם לבין עצמם, והשתלטותם על ארץ זו היתה מלאכותית מלכתחילה, בעוד שאנו מושרשים בארץ זו אלפי שנים וחזירתנו אליה יש בה הכרח חיוני ואף מביאה אתה שפעת-ברכה לכל המזרח התיכון. אולם הלאומנות הערבית רואה את המציאות וההיסטוריה בעיניה-היא, ולא תפיסתנו תכונן פעולתה כי אם תפיסתה-היא. נתחייב בנפשנו אם לא נראה עכשיו ובעתיד שסכנת המלחמה תלויה מעל לראשנו.

אין להתעלם גם מן ההבדלים החברתיים-תרבותיים שבינינו ובין הערבים. אנו חיים במאה-העשרים — הם במאה החמש-עשרה. הבדל זה עשוי להיות גורם של ידידות וקואופרציה בתנאים מסוימים, ואף גורם של ניגודים ואיבה. בעולם הערבי שליט עוד משטר פטריארכלי או פיאודלי, והכוח כולו מרוכז בידי ראשי שושלת או פחות עשירים. חברתנו המתקדמת,

הדימוקרטיה, על ערכי העבודה והשוויון והחירות שלה, מערערת את אשיות השיעבוד והניצול והעבדות שעליהן בנויה החברה הערבית. תרבותנו עשויה להקנות לנו ידידים ובני-ברית בעולם זה, אך גם מתנגדים וצוררים. לכל אלה יש להוסיף את המצב העולמי. אנו חיים בתקופה מסוכנת, מעורערת, נטולה כל יציבות. אין אנו חייבים לקבל את דברי רואי-השחור כאילו אנו עומדים על סף מלחמת-עולם חדשה; המעצמות הגדולות אינן רוצות במלחמה, והעמים הקטנים ודאי שאינם ששים אלי קרב, אולם החשדנות בעולם רבה. אטמוספירה מתוחה זו עלולה לחזק את ידיהם של הרפתקנים מעוררי-מדנים ושואפי-קרבות בקרב עמי-ערב. אסור לנו להשלות עצמנו שעם הפוגה, שביתת נשק וכריתת חווי-שלום יקוים הבטחון של מדינת-ישראל.

*

בטחונה של מדינת-ישראל לא יפון על צבא בלבד. בטחוננו תלוי בשורה של גורמים. אִמְנָה כאן רק את העיקריים שבהם.

גורם-הבטחון הראשי הוא העלייה. עליה אינה רק מצוה ציונית להצלת יהודים, קיבוץ-גלויות. העלייה היא צורך חיוני של יהודי הארץ ותנאי לקיומה ובטחונה של מדינתנו. בלי עליה נידונה מדינה זו לכליה. 700.000 יהודים בים של ערבים לא יתקיימו — אף כי השנה עמדו יהודים אלה בפני הצבאות של שש מדינות-ערב. הנסיבות המיוחדות של שנה זו אין מן ההכרח שיחזרו, ובמרוצת הזמן לא יתכן שיחזרו. וראשית בטחונה של מדינתנו היא עליה רבתי, בקצב מהיר, בממדים רחבים ומתרחבים. טיפוח העליה — זהו המאמץ המלחמתי שאנו מצווים עליו בימי-שלום כבימי-מלחמה. אין דבר עולה עליו בדחיפותו ובחשיבותו.

הגורם השני של הבטחון הוא ההתיישבות. צבאנו שיחרר השנה שטחים גדולים בנגב, בגליל ובמבואות ירושלים. מדיניות-השלום שלנו אף היא תרמה חלקה: הסכמי שביתת-הנשק עם מצרים ועבר-הירדן העמידו ברשותנו את אילת וארץ אדום בדרום, ואדי-ערה ושטחים חשובים אחרים במרכז ובסביבות ירושלים. אולם רוב השטחים האלה הם ריקים ושוממים, והתחומים שלנו ארוכים ושרועים. בצבא בלבד לא נשמור עליהם. עלינו

להקים שרשרת של ישובי-ספר לאורך גבול הלבנון, סוריה והמשולש, רשת צפופה של ישובים במבואות ירושלים ובמרחבי הנגב, מעין-גדי לאורך הערבה ועד אילת, ומאילת ועד רפיח, ובאר-שבע ובית ג'וברין, וכן כפרי דייגים לאורך חוף ים-התיכון מראש הנקרה ועד אשקלון.

בלי הצבא לא היינו עומדים אחרי קום המדינה, ולא היינו משחררים את הנגב והגליל ומסדרון ירושלים. אולם כל חיל שהשתתף בקרבות יודע את התפקיד החיוני, ובמקרים רבים התפקיד המכריע, שמילאו הישובים החקלאיים מבחינה צבאית-מלחמתית: בעמק-הירדן, בהרי-ירושלים, בנגב ובגליל העליון.

שוב — התישבות לא רק לשם קיום המצוה הציונית של הארץ וקליטת העליה, אלא כתנאי יסודי לבטחון המדינה. משום כך לא תוכל המדינה לסמוך על יזמה פרטית בלבד (ולו גם יזמה חלוצית), — אלא יש הכרח בתיכנון ממלכתי-אסטרטגי של ההתישבות, ובחינוך-חובה של הנער, של כל הנוער, ללא יוצא מן הכלל, להכשיר אותו להתישבות בטחונית. כל נער ונערה בגיל מסוים מן ההכרח שיקבלו הכשרה חקלאית, נוסף על האימון הגופני והצבאי, על-מנת שהמעפילים ועזי-הרוח החלוצים שבתוכם יקימו ישובי-ספר וכפרי-בטחון, שישמשו חומת-מגן חיה למדינה וקו ראשון בהגנתה.

גורם חשוב במערכת-הבטחון תשמש העצמה האינדוסטריאלית והטכנית שלנו. התעשייה הצעירה שלנו, שצמחה בעיקר במלחמת-העולם השנייה, מילאה השנה תפקיד מלחמתי רב. לא היינו יכולים לעמוד כאשר עמדנו, אלמלא העזרה הטכנית והאינדוסטריאלית והציוד שקיבל הצבא מהתעשייה שלנו. יתרונו הטכני היה גורם חשוב בנצחוננו השנה, ועלינו לטפח ולהגביר יתרון זה. אף כאן לא תוכל המדינה לסמוך על היזמה הפרטית בלבד, וידרשו אמצעים ממלכתיים לפיתוח תעשיות מיוחדות והרחבת אמצעי-ההתחבורה ביבשה, באוויר ובים, וידרש תיכנון ופיקוח ממשלתי על כמה וכמה מענפי התעשייה והתחבורה, למען התאם אותם לצרכי הבטחון.

עם מערכה זו נמנה גם המחקר המדעי, הצרוף והשימושי. עדיין אין ציבורנו יודע כמה הוא חייב תודה על נצחונותיו המפוארים של צבאנו

לעובדי-המדע הצנועים, שהעמידו את ידיעותיהם, כשרונותיהם ומעבדותיהם לרשות צרכי הבטחון, עוד לפני פרוץ המלחמה. המחקר המדעי דרוש לא רק לצרכי בטחון, כל פעולתנו המשקית והתרבותית לא תתואר בלי שימוש מכסי-מלי וכולל בביבוי המדע והטכניקה, פיתוח הארץ, קידום החקלאות, התעשייה, הימאות, החינוך, הבראת האומה, — מחייבים כולם טיפוח המדע עד קצה יכולתנו השכלית והחמרית. הוא הדין בצרכי הבטחון. למען כושר עמידתנו בשער בימים יבואו עלינו לרכז בארץ מיטב הכוחות המדעיים שבעם היהודי, לאפשר לכשרונות המדעיים שבתוך הנוער שלנו להשתלם ולהקדיש כל חייהם לעיון ומחקר מדעי, לצייד אותם במעבדות המשוכללות ביותר בכל שדות המחקר הפיסי והביולוגי, ולהתאים את פעולתם לצרכי בטחון המדינה ופיתוחה.

גורם רבי-ערך והשפעה במערכת הבטחון הוא מדיניות-החוץ של ממשלת ישראל, מדיניות המודרכת ע"י רצון מרכזי אחד: חתימה לשלום, לשלום במזרח התיכון ולשלום בעולם, ושאיפה נאמנה ליחסי-ידידות עם כל המדינות בעולם, כגדולות כקטנות, במזרח ובמערב. אין מדינת-ישראל יכולה לתת יד לשום נרגנות מלחמתית מאיזה צד שהוא, אין היא רשאית להיות שותפת לשום מזימת-התקפה של מישהו נגד מישהו. לא רק שיקולים מוסריים ופוליטיים כלליים — מסורת היסטורית, פזורי ישראל באומות וכדומה, — כי אם שיקולי-בטחון חיוניים הם הגורמים עלינו מדיניות של שלום, ומדיניות זו עצמה היא גורם חשוב בקיום בטחוננו.

אולם עם כל הגורמים האלה — עליה, התישבות, פיתוח תעשייתי, מחקר מדעי, מדיניות-חוץ — לא נקים בטחוננו בלי צבא. לשלום כלמלחמה דרושים שני צדדים, וגשף כאשר גשף לשלום, ונעשה למען בטחוננו בדרכי-שלום כאשר נעשה — אין זה מן הנמנע שהצד השני יקדש עלינו מלחמה, ועם פרוץ המלחמה, הצבא בלבד יכריע את הכף. כל עוד תיתכן מלחמה בעולם — לא נוכל להתקיים בלי צבא.

וכאן עלי להזהיר מאשליה שניה — כאילו יש כבר צבא במדינת-ישראל. השנה — בסערת המלחמה — גייסנו, ציינו והפעלנו לוחמים למען ינצחו, והם ניצחו. להקמת צבא בישראל טרם הגענו. ידעתי

שלא הרבה צבאות בעולם נחלו נצחונות מפוארים כאשר נחל השנה צבא-הגנה לישראל. פרשה זו שייכת כבר להיסטוריה, לא היהודית בלבד, כי אם גם העולמית. נצחונות אלה לא זו בלבד שהעניקו לנו עצמאות ומולדת — כי אם גם זקפו את קומתו של כל יהודי בעולם והעלו את כבוד ישראל בעמים. ולא פחות מכל יהודי אחר, גאה אני על נצחונות אלה. ואף-על-פי-כן אני אומר — והחובה עליכם, מפקדים בצבא-הגנה לישראל, לדעת זאת ראשונה — שעוד אין לנו צבא כהלכה, ורק עם השלום תינתן לנו האפשרות להתחיל כראוי בבנין צבא וחינוכו. כבכל דבר אחר במדינתנו הצעירה, עומדים אנו אף פה בראשית — אין אנו מתביישים בכל שנעשה עד עכשיו כשאנו צופים לעבר, אולם משאנו מפנים מבטינו לעתיד, עלינו להיגמל מכל אשליה ולראות נכוחה: אנו רק מתחילים.

היו לנו לוחמים מצוינים, לא היה לנו צבא מסודר. לא יכולנו עם קום המדינה להקים צבא — כי היינו נאלצים להילחם על קיומנו, — ואתם שומעים זאת מפי אדם אשר זה שלוש שנים לא עשה כמעט שום דבר אחר מלבד דבר הבטחון והצבא. מאז 30 בנובמבר הוטל עלינו להגן על קיומנו, ועם קום המדינה ב-14 במאי הועמדנו בפני מלחמת חיים ומוות, והיתה רק דאגה אחת: להילחם ולנצח. הנוער שלנו ידע על מה הוא נלחם. הוא ידע שבידינו הברירה: נצחון או כליון. ולא הכויב. איש אין לו להתבייש בכושר הקרבי ואף לא במסירות וברוח של לוחמינו. הפעם יכולנו לעמוד ולנצח גם בארגון צבאי זה — אבל תנאים אלה אינם מחויבים לחזור, ואסור לנו לעשות את המשגה הפאטאלי שעשו הצרפתים — שהתכוונו למלחמת-העולם השנייה בתכנית שהנחילה להם נצחון במלחמת-העולם הראשונה, ומשום כך הוכרעו...

לאור הבאות — אין זה מספיק. עלינו להיכון לא מתוך התפארות בעבר — כי אם מתוך ראית הנולד בעינים פקוחות, ללא התרברבות, ללא ביטול יכלתו העתידה של האויב. אנו מצויים על ביקורת עצמית חמורה, נוקבת, אכזרית. עלינו לזכור תמיד: בבטחון כרוכה השאלה העליונה — להיות או לחדול. ה"קטנות" בחיי הצבא קובעות לא פחות, ולפעמים אף יותר, מה"גדולות". אבל לא מתוך "קטנות" אלה בלבד הגעתי למסקנה

שעדיין רחוקים אנו מהצבא הדרוש לנו. הוטל עלי לתכנן, לארגן ולצייד צבא־הגנה לישראל. התחקיתי על המערכות הצבאיות שלנו, לפני המעשה, בשעת מעשה ולאחר מעשה. וראיתי לא מעט ליקויים בסדרי הצבא, ליקויים קטנים וגדולים. מרבים מהם התעלמתי ביודעים, לא משום שזלזלתי בחשיבותם, כי אם משום שראיתי לפנינו דברים יותר דחופים ומכריעים שהוטלו עלינו במהלך המלחמה, וכל המחשבה והמרץ היו מרוכזים בנקודה אחת: נצחון.

*

עתה הונח לנו — איני יודע לכמה זמן. ממשלת ישראל מצדה תעשה הכל להאריך ימיה של הפוגה זו — גם שלום כתוב וחתום יש לראות רק כהפוגה, כי כל המלחמות עד עתה פרצו בין עמים שחיו בשלום זה עם זה. וידרש לנו צבא. צבא אינו ציבור אנשים הלבוש מדי־צבא ומצויד בכלי־מלחמה. לא די גם בהתלהבות ובנכונות קרבית. בלי ארגון, אימון ומשמעת אין צבא. ושלוש אלה לקויים בתוכנו, אם לדבר בלשון נקיה. בן־לילה אין בונים ארגון צבאי המצריך תיכנון מרובה ומפורט וכושר־ביצוע בגיוס, רישום, אספקה, תחבורה, איכסון, קשר, ביצור, מערך כוחות, סידור שירותים ודומיהם, המקיפים אלף־אלפי פרטים מתואמים ומשולבים בדייקנות רבה, ביעילות עליונה ובחסכון מכסימלי בכוחות־אדם ובאמצעים. ודאי שאין מאמנים במשך ימים או שבועות ספורים, כאשר נאלצנו לעשות השנה, יחידות לוחמות בחיל־הרגלים, תותחנים, חיל־אוויר וים, או חילות הנדסה וקשר ושירותים. ואף משמעת אין משליטים בכוח צו וחוק בלבד. במלחמה זו לא הספקנו לאמן אף את הטוראי ולחנך אותו למשמעת — וכמובן שלא היה סיפק בדינו ולא ניתנו לנו התנאים לחנך סגל מפקדים, ואלמלא הירושה המעטה שירשנו מההגנה, מפלמ"ח ומהיחידות היהודיות, ביחוד הבריגאדה, בצבא הבריטי במלחמת־העולם השניה — היינו בכל רע. אבל ירושה זו אין די בה בעתיד, אם־כי היא עמדה לנו במלחמה זו. בעתיד אסור לנו לסמוך על אימפרוביזציה חטופה שהצילה אותנו הפעם. מלאכת הצבא — תורה היא, ותורה המסתעפת ומשתכללת מיום ליום; טובי המוחות האנושיים משקיעים את כל כושר מחשבתם בהעמקת התורה הזאת ובשכלול הארגון

והציוד הצבאי ודרכי המלחמה, ולא הרי מלחמת 1939 כהרי מלחמת 1914, ותוך כדי מלחמת-העולם השניה התחוללו תמורות ומהפכות בארגון הצבא וציודו והפעלתו, והתמורות לא נסתיימו ולא יסתיימו. אף פעם, כל עוד תהיה סכנת מלחמה בעולם, לא יגיעו לקצן. נתחייב בנפשנו אם נניח שאין האויב שלנו מוכשר ללמוד וליהנות משכלולים בלתי-פוסקים אלה — ומכאן האחריות הרבה והכבדה אשר תוטל על סגל המפקדים שלנו: חובתם הראשונה ללמוד, ללמוד וללמוד, בלי הרף, בלי ליאות, ובלי להשתעבד אף פעם לשיגרה — גם זו היעילה ביותר במומנט מסוים, — כי אשר היה טוב אתמול לא יספיק מחר.

לאשרנו מעטים המפקדים בצבאנו המתימרים לדעת כבר את כל התורה כולה ואין להם מה ללמוד עוד, באשר ניצחו הפעם. גם הטוראי במלחמה הבאה יצטרך לדעת הרבה יותר משידע הטוראי במלחמה האחרונה, ומפקדינו במלחמה זו יצליחו גם בעתיד אם הדבר הראשון אשר ידעו עכשיו הוא — כי הם יודעים מעט מאוד.

*

אציין לדוגמה דבר שלכאורה אינו צבאי: חסכון. חסכון בכוח-אדם, בזמן, באמצעים, בדלק, בכלי-רכב, במזון, בכדורים וכדומה. לא יהיה בזה מן ההגזמה אם אומר שמפקדינו כמעט אינם יודעים חסכון מהו, ומה ערכו בצבא ובמדינה. איני יכול לגלות בכמה עלתה לנו המלחמה. המחיר היה כדאי. לא עשינו עסק רע עם ההיסטוריה במלחמה זו. אבל איני יודע אם היתה עולה כל-כך הרבה — אילו ידע צבאנו, ובראש-וראשונה המפקדים, מהו חסכון. אין זה נכון לומר שצבאנו הוא ראש לבזבזנים בעולם, אולם אין הרבה אנשים אחראים בצבא היודעים את סוד החסכון, ואין מפקדינו נמנעים מבזבוז בלתי-הכרחי בכוח-אדם ובאמצעים. ואנו עם קטן ודל, שצרכיו עולים — באופן יחסי — על אלה של כל עם בעולם. עול הבטחון שלנו אינו קטן מעול הבטחון של כל עם אחר, ועול הבטחון אינו היחיד. עלינו שומה מעמסה נוראה של קליטת עליה, מלבד הצרכים והשיירות תים הרגילים של המדינה. מפקד שאינו יודע לחסוך כוח-אדם, זמן ואמצעים, מסוכן לא פחות ממפקד שאינו יודע להפעיל יחידה שלו או אינו יודע את

השימוש היעיל בנשק או שאינו מסוגל להשליט משמעת על פקודיו. מלחמה בעצם מהותה הרסנית היא — היא הורסת רכוש ונפש, ולא של האויב בלבד. מפקד יש והוא חייב להתאכזר על עצמו, על חייליו, וודאי שאינו יכול לחסו תמיד על רכוש. אולם מטרת המלחמה אינה הרס — כי אם נצחון, והנצחון תלוי לא רק בטיב הציוד ובכושר הקרבי של הצבא כי אם ביכולת המשקית והכספית של העם. חייל, או מפקד, המבזבז ללא הכרח את רכוש מדינתו — מסייע בלא יודעים לאויב. חסכון הוא אחת המצוות העליונות בארגון הצבא. ואין די בידיעת חשיבות החסכון. יש לדעת כיצד לבצע חסכון בכל תא צבאי, בכל מבצע צבאי. ביצוע החסכון הוא תורה ארגונית ותכנונית שלמה ומורכבת. צבאנו טרם למד וטרם ידע להעריך תורה חיונית זו.

אנו מתלבטים עתה בחבלי קליטת עליה. אם לא נצליח בקליטת עליה — לשווא יהיו כל מאמצי ההגנה במשך שבעים השנים האחרונות מימי פתח תקוה, "השומר" ועד צבא-הגנה לישראל. לא הקימונו מדינה זו בשביל 700.000 היהודים שבארץ. המדינה לא תתקיים רק ביהודים אלה. והמעצור הראשי לקליטת העליה — הוא יוקר המחיה, ויוקר המחיה יש לו סיבה עיקרית אחת: הוצאות המלחמה והצבא. נאלצנו להוציא סכומים ענקיים למען גייס רבבות לוחמים, לציידם, לספק להם צרכיהם ולהכשירם לקרב. לא היתה לנו ברירה. אולם, מדינה קטנה ודלה זו נתבעת לקלוט לא רק את מאתיים-אלף העולים שהגיעו במשך השנה, כי אם הרבה מאות אלפים וכמה מיליונים שעוד יבואו. היא חייבת לבנות עשרות-אלפים בתים לשיכון מדי שנה בשנה, להקים עשרות ומאות נקודות-ישוב חדשות, בכל קצות הארץ, לבנות מספר רב של בתי-חרושת, לבצע עבודות ציבוריות, לפתח תחבורה ביבשה, באוויר ובים, לכוון רשת של בתי-ספר לאוכלוסין המתרבים ולקיים שירותים ציבוריים לעם תרבותי הרוצה בחיים מתוקנים. מדינה זו אינה רשאית לבזבז אמצעים לשווא. כל מפקד שאינו יודע את סוד החסכון, מועל בשליחותו וחותר תחת בטחון המדינה.

*

חסכון הוא רק אחד הפרטים — אמנם פרט חיוני — במערכת הארגון

הצבאי. עלינו להקנות תורת ההנהלה לצבא — ורק עם תום המערכות ניתן לנו דבר זה. ותורה בלבד לא די בה. גם אם יעמדו בראש צבאנו האדמיניסטרטורים המומחים ביותר, לא יבצעו חסכון, אם בצבא לא תשלוט משמעת, וגם בפרשת המשמעת אנו עומדים בראשית.

*

בטחוננו לא יפנה על צבא מקצועי. רק אם העם כולו ידע להגן על עצמו ועל חירותו ועל מדינתו — יקום בטחוננו. עלינו לדאוג לכך שכל איש ואשה בישראל ידעו לשאת נשק ולעמוד במערכה. ארצנו קטנה וכל נקודה היא חזית. וכיוון שהתגוננותנו בנויה על כוחו הלוחם של העם כולו — מן ההכרח שהשירות הפעיל יהיה קצר ככל-האפשר, למען יעסוק העם במלאכתו האזרחית. כל נער ונערה יקראו לשנה אחת לשירות לאומי. שמיעוטו אימון צבאי ורובו הכשרה חקלאית. ועוד שנה — יעסוק כל נער בריא, שלא יתנדב לשירות-קבע בחיל-האוויר, הים והיבשה, או לא ילך להתישבות-ספר — באימון צבאי. אחרי זה ניוקק לסגל פיקודי מובחר ומעולה, שינצח על מלאכת הבטחון. צריך שטובי הנוער שלנו, אנשי-המעלה מבחינה מוסרית-חלוצית ובעלי הכושר האינטלקטואלי הגבוה ביותר, יקדישו כל זמנם, כשרונם וחיהם לתפקידי הבטחון של המדינה, כי תורת-הבטחון, שהולכת ונעשית מיום ליום מורכבת ומסועפת יותר, אינה נקנית אלא למי שמוסר נפשו לה ועליה.

שאלתי מומחה צבאי בעל דרגה גבוהה באחד הצבאות של ארץ ידידה: כמה זמן דרוש להפוך איש לקצין? ענה: לפחות עשרים שנה!

אתם סבורים, כנראה, שבתשובתו היתה הגזמה — אין אני בטווח בכך. שימו לב לאחריות המוטלת על מפקד צבאי. אחריות כזו אינה מוטלת על שום אדם אחר במדינה, ואחריותו היא כפולה: (א) לבטחון המדינה, (ב) לחיי אנשיו. איני יודע אחריות גדולה מזו. מפקד צעיר יכול רק בקושי רב לתאר לעצמו מהי האחריות האיומה הרובצת על אלה שהוטל עליהם בטחון המדינה.

על המפקד להצטייד בכל התכונות המוסריות והנפשיות ובכל הדעת והכושר הדרושים לביצוע שליחות עליונה זו שבה תלוי גורל בטחון המדינה, גורל

חירות האומה וקיומה הפיסי. רק איש-תרומות נעלה יצלה למלאכה זו, והתכונות והסגולות הדרושות לאיש-תרומות אינן נופלות מן השמים, הן נרכשות בעמל ובשקידה ובמסירות ובלמידה ללא-הפסק וללא-ליאות, מתוך מטרה אחת ויחידה: לשרת באמונה ובאהבה את הצורך העליון של המדינה — בטחון ושלום. ויש לעמול הרבה וללמוד הרבה — כל החיים, כי תורת הבטחון נוגעת בכל מקצועות המדע וההיסטוריה ובכל ענפי הפעולה המשקית והחינוכית והאירגונית והטכנית, — ונושאי דברה חייבים להיות לא חכמי-מעשה בלבד, כי אם גם אנשי-מופת, היוזעים להיות עושים ומעשים כאחד במלאכה גדולה וקשה זו.

ועל המפקד רובצת אחריות שניה — שאף היא כבדה מנשוא — והיא האחריות לחייהם, לשלומם, לרווחתם ולכבודם של החיילים הכפופים למרותו ולפקודתו. כל אחד מאתנו יודע חרדת אם לפרייבטנה, האהבה העמוקה שנטע הטבע בלב האם לילדה חסר-הישע, התלוי כולו בטיפוח האמהי. בלי אהבת-אם זו לא היה קיום למין האנושי. גורל החייל בשעת המלחמה תלוי במפקד לא פחות מגורל התינוק באם. ולא משום שהחייל כשהוא לבדו חסר-אונים ומגן הוא. צבא טוב מחנך כל חייל וחייל ליזמה אישית, להת-מצאות, לעזר-רוח, לעמידה בשער בכל התנאים, גם כשהוא נעזב לנפשו. אבל מלחמה בימינו אינה דו-קרב בין שני גיבורים אינדיבידואליים. גורל הקרב תלוי לא בחייל היחיד — אלא בכלל, בפעולה הקיבוצית של היחידה, בין שהיא מחלקה, פלוגה, או חטיבה, או יחידה מקובצת מכל כוחות היבשה, האוויר והים. ויכול היחיד להיות אמיץ, מוכשר ונועז ואיש-יזמה, לא תעמוד לו כל חכמתו וגבורתו, אם יחידתו בכללה, והמפקד בראשה, יהיו נבוכים וחסרי-יכולת.

גורל החייל, כבודו, גאותו על הגדוד שלו, אמונו בחבריו, בטחונו בעצמו וביחידתו, — כל אלה נתונים בידי המפקד. זוהי אחריות כבדה מזו של המורה לתלמידיו או של האם לילדיה. כי החיילים עומדים — או עלולים לעמוד — במערכה לחיים ולמוות. כל חייל ביחידתו וכל יחידה בכללה נתבעים לגלות את שאר-רוחם, ואם יש הכרח — למסור את חייהם. המפקד הממונה על מלאכה נוראת-הוד זו, רובצת עליו אחריות שאין דומה

לה בכל ענף-פעולה אחר. לכן חייב המפקד להיות מזוין גם בדיעה רבה, תכסיסית ואסטרטגית, בכושר-פעולה, ביכולת ארגונית, וגם בסגולות נפשיות ומוסריות הנוטעות אליו אִמון והוקרה בלב חייליו. על המפקד לא הוב את החיילים העומדים לפקודתו, לחרוד לשלוםם ולרווחתם, לכבודם ולהצלחתם. מפקד מוכשר יכול להפוך כל חייל, ויהא אף הרע, המרושל והפחדן ביותר, לחייל אמיץ, זריז וגיבור. ומפקד בלתי-מוכשר יכשיל את החיילים המוכשרים והנאמנים ביותר העומדים לפקודתו. הגורם המחנך הראשי — הוא המופת החי, המתמיד. ועל המפקד להיות דוגמה חיה של גבורה, עצה ותושיה במלחמה. מן ההכרח שלחייל יהיה בטחון שמפקדו יודע את אשר הוא עושה, ואף אם הוא נותן לו פקודה תמוהה או אף רעה בעיניו — ימלא אותה בחפץ-לב ובלי היסוסים. המפקד חייב לנטוע בחייל לא משמעת בלבד, כי אם גם אהבה למפקדו, וחייל יאהב את מפקדו — אם המפקד יאהב את חייליו ויהיה מסור ונאמן לשלומם, כאם המסורה לילדה. אחריות גדולה וקשה זו אולי תפחיד מפקדים רבים — ועל כן נאמר: „כל הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו“. ורק הטובים והמעולים והנועזים יקחו על עצמם שליחות כבדה זו. בטחון המדינה קורא לטובים ולנאמנים ולמוכשרים ביותר — מבחינה אינטלקטואלית ומוסרית כאחת. וידע כל אחד מכם — שבסימכם חוק לימודיכם בבית-הספר לקצינים, אינכם גומרים, כי אם מתחילים במלאכה הקשה, ואם תהיו ראויים לה — שומה עליכם לעמול וללמוד בלי-הרף. כל מפקד חייב לחתור לקראת השיא — המוסרי והאינטלקטואלי. השיא אינו בשמים, אם-כי ככל שמתקרבים אליו יותר — נראה הוא מתרחק והולך. ואולם בעצם החתירה לקראת השיא — הערובה לכושר השליחות. ברכתי למפקדים — שיהיו כל ימיהם קדושים לחתירה זו, ובזאת יאָמנו.

על פלמ"ח

דבר שני — פלמ"ח. בענין זה אעשה מאמץ גדול לא להכניס שום נימה פולמוסית, עד כמה שאפשר, אלא אעמיד ועובדות על אמיתותן. פלמ"ח היה פורמציה שונה מכל הפורמציות האחרות, שהיו בהגנה,